

LEZINGENCYCLUS 'DE WIJZEN IN HET OOSTEN'

VERSLAG LEZING JACQUES WALLAGE

7 oktober 2010

De horizontale, individualistische wereld waarin we leven komt niet overeen met ons verticale politieke bestuur. Jacques Wallage luidt de noodklok. "Politici en partijen moeten terug naar hun roots: de grote verhalen."

Wallage, voorzitter van de Raad voor het Openbaar bestuur, hield 7 oktober de laatste lezing van dit jaar uit de reeks Wijzen in het Oosten van het Trendbureau Overijssel. Hij hield zijn lezing naar aanleiding van het rapport 'Vertrouwen op democratie' van de Raad voor het Openbaar bestuur.

"Dit is geen vrolijk onderwerp", zo begon Wallage zijn lezing. Dat blijkt al uit een droge opsomming van cijfers. Het vertrouwen van burgers in politici en politieke partijen is van tachtig procent in de jaren negentig naar minder dan vijftig procent gedaald. Wallage: "Dat was aanleiding voor de Raad om eens wat grondiger te kijken naar de staat van de democratie. Als je burgers vraagt waar ze vertrouwen in hebben, is dat ontluisterend voor de politiek. Kranten, rechters, televisiestations: ze wekken allemaal meer vertrouwen bij burgers dan politici. Zelfs financiële instellingen wekken, zelfs ná de kredietcrisis, meer vertrouwen bij burgers dan politici."

Baas over ons eigen leven En dat is niet zo gek. Want volgens de Raad is het verticale politieke bestuur los komen te staan van de horizontale publieke ruimte. "Verticale instituties zoals politieke partijen met een duidelijke hiërarchische opbouw en vergaande taakverdeling dachten lange tijd zelfstandig tot besluiten te kunnen komen. Maar daarvoor moet draagvlak gevonden worden in de horizontale werkelijkheid. Wij zijn autonome geëmancipeerde burgers geworden en willen de baas zijn over ons eigen leven. We willen niet van bovenaf opgelegd krijgen wat wel of niet goed voor ons is", aldus Wallage.

Democratie werkt niet zonder gedelegeerd vertrouwen, zegt Wallage. De dragers van de politiek, de politieke partijen, gedragen zich alsof het nog wel vanzelfsprekend is. "Er is teveel van die vanzelfsprekendheid." Slechts 2,5 procent van de Nederlanders is lid van een politieke partij. En van die 2,5 procent doet slechts tien procent actief mee. "Die afstand tussen politiek en samenleving overbrug je niet met een verticale politiek. De overheid is hierdoor kwetsbaar geworden. Politici vormen een verbinding tussen het bestuur en de samenleving, maar het vertrouwen daarin is weg. Dit tast de legitimiteit van de overheid aan."

We hebben te maken met nieuwe krachtsverhoudingen. Vroeger betekende je wat in de maatschappij als je kamerlid was, tegenwoordig geldt het omgekeerde, aldus Wallage. "De autonome burger kiest wel, maar geeft geen mandaat meer af. Politieke partijen zijn allang niet meer het kader waarin meningsvorming tot stand komt, alleen maar waar het gelegaliseerd wordt. Het accent is verschoven."

Van partijdemocratie naar publieksdemocratie Dat accent is verschoven van een partijdemocratie naar een publieksdemocratie en dat vergt voor politici een andere houding én competenties. Wallage pleit er daarom voor dat politieke partijen weer 'terug naar hun essentiële taak' moeten gaan, oftewel: terug naar de waarden en beginselen waar zij voor staan. "Dus geen technocratische politiek. Geen marktdenken. Maar een groot verhaal, richting geven. Geen A4-tjes vol met gedetailleerde plannen, maar een visie. Dat verklaart

voor een deel het succes van Wilders. Hij heeft een groot verhaal. De burger wil omhoog getrokken worden, met een richtinggevende visie.”

Volgens Wallage is het noodzakelijk voor politici en politieke partijen om dit te onderkennen. “We groeien op in autonomie. Die groeiende autonomie van burgers moeten we respecteren. Het politieke systeem is niet meer op die gelijkwaardigheid van toepassing. En dat moet veranderen. De cultuur van machtsuitoefening zoals die nog steeds plaatsvindt botst met het idee dat de burger als serieuze partner wordt gezien. Geef burgers het gevoel dat ze serieus genomen worden. Geef ze een plek in het proces. Dan denk ik aan referenda of burgemeestersverkiezingen. Nederland is een van de weinige landen waar de burgemeester nog niet gekozen wordt.”

Tientjeslid Wallage pleit voor een andere invulling van het politieke systeem: “Verbreek bijvoorbeeld de basis van politieke partijen, dat mensen lid moeten worden om zeggenschap te krijgen. Voor het zogenaamde donateurschap in: maak ze tientjeslid. Waarom zouden sympathisanten van een partij (die geen lid zijn) bijvoorbeeld niet ook de politiek leider mogen kiezen?”

Dit alles betekent volgens Wallage niet dat verticale instituties niet meer nodig zijn. “Deze zullen er altijd zijn. En die hiërarchische taakverdeling is ook nodig. We kunnen niet continu referenda blijven houden.” Wallage heeft de politieke partijen niet afgeschreven als belangrijke schakel. “Maar ik luid wel de noodklok. Als het niet fundamenteel verandert, hebben we over twintig jaar een democratie die alleen maar op het kiezen van personen is geënt, met waardeorientaties zoals in de VS (geld).”

Het is jammer dat de politieke partijen nog geen reactie hebben gegeven op het rapport, vindt Wallage: “Ik hoop dat dit ziektebeeld van de democratie herkend wordt. Het proces van horizontalisering onderschatten we, terwijl het een feit is. Als burgemeester van Groningen heb ik altijd gezegd: ik ben van de stad, niet van de gemeente. Dát is de essentie van democratie.”

Toekomstverkenning democratie Ook het Trendbureau Overijssel is bezig te onderzoeken hoe het zit tussen de veranderende relatie tussen burgers en overheden en de gevolgen daarvan voor nationale en lokale politiek. In het voorjaar van 2010 is Trendbureau Overijssel gestart met de toekomstverkenning democratie.